

Vypořádání připomínek

(6.4 Uzlové body)

Pavel Mentlík

Obsah

Obecné problémy (připomínky)	1
Nejasné ukotvení uzlových bodů vůči gramotnostem, kompetencím a vzdělávacím výstupům	1
Nejasné vymezení uzlových bodů	2
Nejasné plánování, hodnocení a organizace uzlových bodů	3
Plánování uzlových bodů.....	3
Hodnocení a organizace v uzlových bodech	3
Konkrétní připomínky	4
Kritika testování (66 %)	4
Ne autoevaluační reflektivní ani ověřující systém –porušují autonomii škol (4,4 %)	5
Není možné zatěžovat rodiče (zejm. portfolia) (3,14 %)	5
Portfolia–zátěž pro učitele (2,83 %)	6
Kritika využití odborného jazyka	6

Obecné problémy (připomínky)

Níže uvedené problémy se opakovaly a s různou intenzitou projevovaly v mnohých připomínkách, i když tyto byly adresně zaměřeny spíše na některou z níže uvedených připomínek konkrétních. Protože jejich vymezení v rámci jednotlivých připomínek nebylo vždy možné, oproti celkovému vyznění připomínky, jednoznačně určit, není výskyt připomínek kvantifikován. Přesto bylo zásadní se uvedenou problematikou zabývat.

Nejasné ukotvení uzlových bodů vůči gramotnostem, kompetencím a vzdělávacím výstupům

Příklad připomínky: *není jasně vymezen vztah k obsahu oborů. Tím, že byl vypuštěn předpoklad reflektování a ověřování oborových gramotností není jasné, jak (a zda) bude vzdělávací obsah oborů (předmětů) zahrnut do uzlových bodů.*

Vypořádání: expertní panel předpokládá, že RVP bude založeno na třech základních segmentech: základních gramotnostech, oborových gramotnostech a klíčových kompetencích (oproti dosavadnímu stavu zahrnujeme segment oborových gramotností, které rovněž předpokládáme zahrnout do reflexe v uzlových bodech).

Základní gramotnosti – matematická, čtenářská a pisatelská gramotnost (viz příslušná část hlavních směrů – HS). V počátku školního vzdělávání dochází k jejich výraznému rozvoji, který je zásadní pro možnost rozvoje zejména oborových gramotností i získávání kompetencí (nejenom klíčových). Rozvoj základních gramotností však probíhá po celou školní docházku. Jsou rozvíjeny pozitivní zpětnou vazbou při výuce v jednotlivých oborech (předmětech). Základní gramotnosti tak budou předmětem reflexe a ověřování ve všech uzlových bodech (například čtení s porozuměním, schopnost abstrakce – využívání čísel a matematických symbolů, zpracování a porozumění souborům dat atd.).

Oborové gramotnosti – schopnost prakticky realizovat nabyté vědomosti, dovednosti a zaujímat postoje v daném oboru (více viz příslušná část HS). Oborové gramotnosti budou shrnuty ve vzdělávacích výstupech oborů. Ty budou pojaty jako úseky vzdělávacího kontinua oborů (mohou být vyjádřeny jako části map učebního pokroku). V uzlových bodech budou ověřovány i u jednotlivých oborů (předmětů). Učitelé se zaměří na ověřování schopnosti aplikace, analýzy, syntézy a zhodnocení v daných oborech. Systém ověřování a reflexe bude zpracován tak, aby prostřednictvím oborových gramotností byly zahrnuty i základní gramotnosti a bylo cíleno na klíčové kompetence.

Klíčové kompetence – jsou získávány po celou dobu školní docházky jak na základě rozvoje vzdělávacího obsahu (vědomosti, dovednosti, postoje), tak volených výukových strategií a kultivací skrytého kurikula (vše s čím se žák ve škole setkává mimo přímou výuku). Mají transdisciplinární charakter, ale při realizaci kurikula je učiteli zřejmé, jaké (jakou) klíčové kompetence při výuce aktuálně rozvíjí. Expertní panel považuje za žádoucí, aby byl vyvinut systém, který umožní reflektování klíčových kompetencí (jako hlavního cíle RVP ZV). Systém bude mít komplexní povahu a bude složen z různých nástrojů (podle povahy klíčových kompetencí) od deskriptorů přes komplexní úlohy po žákovská portfolia.

Nejasné vymezení uzlových bodů

Není jasně vysvětleno, co je uzlovými body myšleno, proč je jejich zavedení podstatné (zavedení uzlových bodů není dostatečně zdůvodněno).

Příklad připomínky: v mnohých připomínkách se ukazuje, že nebyl jednoznačně definován důvod zavedení uzlových bodů. Expertním panelem bylo konstatováno, že nebylo jednoznačně vymezeno jejich plánování, hodnocení a organizace.

Vypořádání: RVP je chápáno jako kompetenčně-gramotnostní kurikulum. Cílem základního vzdělávání je v žákovi rozvinout stanovené klíčové kompetence a zajistit, aby si osvojil základních i oborové gramotnosti. Hlavní cíl je dosahován postupně a graduující tedy musí být i reflexe úrovně rozvinutosti a osvojování, na které se žáci aktuálně nachází.

Proto je předpokládáno jednak (1) zavedení postupného (graduujícího) autoevaluačního (samo-vyhodnocovacího – kdy předpokládáme, že reflexi u každého žáka bude provádět konkrétní učitel) reflektivního (nepůjde o pouhé testování nebo přezkušování, ale o celý soubor nástrojů vedoucí k průběžnému sledování individuálního vývoje každého dítěte) systému a dále (2) systému ověřování, kdy prostřednictvím bude zjišťována funkčnost vzdělávacího systému.

Uzlové body jsou úseky v kontinuu vzdělávání kdy:

a) učitel, žák (rodiče a škola) reflektují pozici v učebním kontinuu oborových gramotností, základních gramotností a klíčových kompetencí (je žádoucí vyjádřit pozici na mapě učebního pokroku) a vypracovávají formativní zpětnou vazbu (realizováno ve 3., 5., 7. a 9. ročníku). V 9. ročníku se jedná o sumativní hodnocení vypracovávané pro potřebu žáka (s ohledem na jeho další směřování) i školy (zhodnocení zvládnutí výuky ve výše uvedených segmentech).

b) stát bude ověřovat naplňování cílů vzdělávání, včetně rozvoje základních, oborových a klíčových kompetencí v 5. a 9. ročníku. Toto ověřování bude realizováno jako výběrové, a to mimo jiné s cílem vyhodnotit funkčnost a kvalitu tohoto ověřování.

Nejasné plánování, hodnocení a organizace uzlových bodů

Plánování uzlových bodů

Plánování je rozvedeno jak u autoevaluačního reflektivního systému, tak u systému ověřování:

- 1) **autoevaluační reflektivní systém:** uzlové body nebudou vztaženy k jednotlivým ročníkům, ale ke vzdělávacímu kontinuu, které je možné vyjádřit například mapou učebního pokroku. Vzdělávací kontinuum vyjádří příslušným způsobem jednotlivé oborové týmy. U žáka můžeme v určitém čase určit pozici ve vzdělávacím kontinuu a vyhodnotit změnu, která nastala za určitou dobu jeho výuky. K tomu bude připraven soubor nástrojů, které se budou zaměřovat na všechny tři segmenty (základní gramotnosti, oborové gramotnosti a klíčové kompetence) a jejich vzájemné provázání. Reflexe bude probíhat individuálně – podpora bude připravována pro její realizaci ve 3., 5., 7. a 9. (sumativní hodnocení) ročníku.
- 2) **Systém ověřování funkčnosti vzdělávacího systému:** bude realizován externím subjektem prostřednictvím srovnávacích testů. Ověřování bude prováděno tak, aby: 1) nedeformovalo výuku (výuka nebude deformována cíleně směrem k úspěchu žáků v daném testování) a 2) nemělo vliv na jednotlivé žáky.
Bude navazovat na systém ověřování gramotností, který již je nyní (plošně i výběrově) realizován ČŠI. Srovnávací testy jsou již nyní vytvářeny ve spolupráci s učiteli jednotlivých předmětů. Budou dopracovány tak, aby odpovídaly očekávaným výstupům RVP (očekávané výstupy budou charakterizovány v části věnované vzdělávacímu obsahu).

Hodnocení a organizace v uzlových bodech

Hodnocení a organizace jsou rozvedeny jak u autoevaluačního reflektivního systému, tak u systému ověřování:

- 1) **autoevaluační reflektivní systém:** u žáků bude hodnoceno individuální postavení v daném vzdělávacím kontinuu. Slovně bude zhodnocena změna oproti předchozímu stavu a navržen další způsob práce. U některých žáků učitel může doporučit konzultaci školního psychologa, a to jak pro zajištění dosažení daného standardu nebo zajištění rozvoje nadání. Systém bude organizovat každá škola. Způsob realizace popíše ve svém ŠVP (na základě RVP). Hodnocení v 9. ročníku bude sumativní a bude realizováno tak, aby škola reflektovala pokrok žáka v jednotlivých výše uvedených segmentech a výsledek mohla využít pro ověření plnění cílů vzdělávání.

- 2) **systém ověřování funkčnosti vzdělávacího systému:** bude využito srovnávacích testů, které budou hodnotit postavení žáka v dané třídě, škole a celkově (procentuálním vyjádřením). Testy pro MŠMT bude vypracovávat a vyhodnocovat externí subjekt. Testy budou zpracovány tak, aby testované charakteristiky korespondovaly se očekávanými výstupy uvedenými v RVP. Vyhodnocování musí být prováděno s ohledem na regionální, demografické a sociálně-ekonomické charakteristiky (žáka, školy, třídy), zejména budou vyhodnocovány změny, ke kterým v jednotlivých charakteristikách dochází. Testování bude, zejména v počátečních fázích vývoje systému, výběrové. Širší nasazení bude možné až bude ověřeno, že testování je funkční a odpovídá všem stanoveným požadavkům.

Konkrétní připomínky

Konkrétní připomínky bylo možné vyhodnotit jako vztažené k jasně vymezenému problému. Byly kvantifikovány a na celkovém počtu konkrétních připomínek vyjádřeny procentuálním podílem. Konkrétně vypořádaný jsou ty, které se vyskytovaly nejčastěji.

Kritika testování (66 %)

Charakteristika připomínky: Připomínkující upozorňovali na problémy, které testování může způsobit deformováním výukového procesu nebo na osobnosti žáka.

Příklad připomínky: *Přezkušování a testování nerespektuje individualitu dítěte. Nerespektuje individuální zrání každého jedince. Omezuje vlastní a přirozený proces učení a s největší pravděpodobností tak bude docházet k útlumu zájmu o jednotlivé obory. Dítě ztratí přirozenou chuť a zájem o to, co ho právě baví. Navíc bude vystaveno naprosto zbytečnému stresu, strachu a úzkosti.*

Vypořádání: naprostá většina připomínek k uzlovým bodům směřovala ke kritice hodnocení (zejména) prostřednictvím testů, kdy byly zdůrazňovány negativní dopady na žáka, ale i vzdělávací systém. Tyto připomínky se vztahovaly zejména k řádku 23 na straně 50, kde je shrnuto pojetí navržené ve Strategii 2030+. Expertní panel se v tomto případě nepřiklonil k řešení uzlových bodů, které je navrženo ve Strategii (testování v navržených ročnících a předmětech), ale rozhodl se stavět na uvedené tezi, že uzlové body by měly sloužit k „včasné identifikaci rizik a následné cílené podpory jednotlivým žákům“. K uzlovým bodům tedy je přistupováno dvojím způsobem: 1) autonomním autoevaluačním reflektivním systémem a 2) systémem ověřování funkčnosti vzdělávacího systému, ve kterém předpokládáme využití srovnávacích testů.

U systému ověřování předpokládáme, že naváže na v současné době realizovaný a funkční systém ověřující gramotnosti, a to většinou v 5 a 9 ročníku. Systém realizuje ČŠI a bude popsán v hlavních směrech (úvodní část k uzlovým bodům). Obavy vznesené v připomínkách expertní panel považuje za relevantní, a proto bude v textu Hlavních směrů zdůrazněno, že ověřování bude muset být prováděno tak, aby: 1) nedeformovalo výuku (výuka nebude deformována cíleně směrem k úspěchu žáků) a 2) nemělo vliv na jednotlivé žáky.

Ze zhodnocení současného stavu (hodnocení gramotností ČŠI) vyplývá, že k výše uvedeným jevům ve větší míře nedochází.

Změny na základě připomínek: 1) bude popsán stav současného ověřování; 2) budou zdůrazněny kroky zajišťující eliminování výše uvedených negativních aspektů ověřování; 3)

bude konkretizováno časové a prostorové zavedení ověřování jako i pravděpodobné využití pro zlepšování vzdělávacího systému.

Ne autoevaluační reflektivní ani ověřující systém –porušují autonomii škol (4,4 %)

Charakteristika připomínky: připomínající se domnívají, že jak zavedení autoevaluačního reflektivního systému, tak systému ověřujícího funkčnost systému omezí autonomii škol.

Příklad připomínky: *tento požadavek by měl být pouze doporučený, když už. O způsobu ověřování by si měla rozhodnout každá škola sama.*

Ověřování učiva a dokumentování by mělo být ponecháno na školách. Návrh zasahuje do žádoucí autonomie učení.

Vypořádání: autoevaluační reflektivní systém – snahou expertního panelu je zajistit, aby charakter konceptově-gramotnostního kurikula byl skutečně realizován v praxi. Pokud cílem má být občan vybavený klíčovými kompetencemi a schopný se prakticky realizovat ve vyučovaných oborech, tak cestu k tomuto cíli je žádoucí naplňování cíle průběžně reflektovat. Jsme přesvědčeni, že není možné výuku na základních školách považovat za černou skříňku, u které se budeme spoléhat (bez průběžné reflexe), že výsledný produkt bude odpovídat našim představám.

Je zřejmé, že mnohé školy tento způsob již realizují. Takové školy jejich přístup popíší v ŠVP a nebudou dále zatěžovány. Pouze budou moci zvážit využití některých nástrojů, které budou pro realizaci autoevaluačního reflektivního systému vytvářeny a poskytovány.

U systému ověřování je třeba zdůraznit, že na školství jsou státem ročně vynakládány nemalé finanční prostředky. Je proto nutné, aby stát měl nástroje pro vyhodnocování efektivity celého systému. Uvedený způsob považujeme za zcela přiměřený (průběžné ověřování v 5. a sumativní v 9. ročníku). Předpokládáme, že eliminace uvedených rizik a rozvedení uvedených doporučení i jejich implementace v samotném RVP eliminují negativní vlivy, které jsou ve spojení s testováním uváděny. Nepředpokládáme, že by mělo dojít k omezení autonomie škol, která je v ČR velmi vysoká.

Změny na základě připomínek: zaměření se na eliminaci rizik, která by mohla vyplývat z realizace uzlových pro omezení autonomie škol.

Není možné zatěžovat rodiče (zejm. portfolia) (3,14 %)

Charakteristika připomínky: v připomínkách se ukazovala obava, že budou kladeny nepřijatelně velké nároky na rodiče, kteří se budou muset zapojit do reflexe pokroku jejich dětí. Připomínky buď zcela odmítaly zapojení rodičů (vzdělávání je záležitostí školy) nebo poukazyvaly na problém rodičů s nižším vzděláním, kteří se do procesu budou moci zapojit jen obtížně.

Příklad připomínky: *jakým způsobem budou zapojeni rodiče jen ze základním vzděláním? Jak bude řešena situace nízkopříjmových rodin, aby se mohly jejich děti plnohodnotně zapojit? - Neprohloubí se ještě více rozdíl mezi dětmi z dobře zabezpečených rodin a ostatních??! - Vše ohledně plošného testování a úzké spolupráce rodičů je potřeba diskutovat s odborníky v sociální oblasti.*

Vypořádání: v textu hlavních směrů považujeme za nutné zdůraznit, že zapojení rodičů je nedílnou součástí vzdělávání jejich dětí. Rodiče se musí zajímat o to, jakým způsobem se jejich

dítě ve škole zdokonaluje a škola musí být schopna s rodiči spolupracovat. Je rovněž nutné poukázat na nutnost využití sociálních pedagogů a asistentů pedagoga ve školách. Učitelé musí mít zajištěnou podporu (sociálních pedagogů nebo asistentů pedagoga) při výuce. Toto musí být realizováno podle potřeb vyplývajících z socio-ekonomických podmínek v daném regionu. Potřebné regiony by měly být identifikovány za pomoci právě výše uváděného systému ověřování funkčnosti vzdělávacího systému.

Změny na základě připomínek: v textu bude zdůrazněn zásadní význam spolupráce rodičů a školy. Zároveň bude akcentována potřeba vymezení oblastí s potřebou podpory v sociální oblasti.

Portfolia–zátěž pro učitele (2,83 %)

Charakteristika připomínky: připomínky poukazovaly na skutečnost, že učitelé mají mnoho administrativních povinností a předpokládané změny by ještě zvýšily jejich zátěž. I když se kritika většinou vztahuje k portfoliím, z připomínek vyplývá, obavy se vztahují k celkovému zajištění autoevaluačního reflektivního systému (jak bude realizován, jak budou materiály vytvářeny, kde a kým ukládány a jak spravovány).

Příklad připomínky: *zavedením portfolií v uzlových bodech rodiče získají nástroj mapující individuální a kontinuální vývoj dítěte ve vazbě na základní gramotnosti a klíčové kompetence a učitelé a školy spoustu práce navíc. Myšlenka je dobrá, ale vzhledem k současné přetíženosti učitelů může její realizace sklouznout k dalšímu formalismu.*

Vypořádání: připomínky jsou oprávněné. Expertní panel vychází z předpokladu, že vytvoření systému ověřujícího realizaci gramotnostně-kompetenčního je potřebné. V textu předpokládáme zavedení částí plánování, hodnocení a realizace uzlových bodů (viz výše), kde bude navrženo zadání pro další zpracování. Hlavním imperativem budou nároky na funkčnost a úspornost celého systému, u kterého předpokládáme co nejpřívětivější prostředí pro učitele.

Změny na základě připomínek: zapracování částí textu věnovaných plánování, hodnocení a realizaci uzlových bodů. Zadání bude provedeno s důrazem na funkčnost a úspornost systému.

Kritika využití odborného jazyka

Charakteristika připomínky: v některých připomínkách bylo kritizováno nadměrné využívání odborných pojmů a termínů. Někdy kritika směřovala k tomu, že pojmy byly využívány v jiném smyslu, než byly čtenářem chápány. Byla kritizována malá srozumitelnost textu.

Příklad připomínky: *tento odstavec navrhuji dát přečíst jakémukoli vysokoškolsky vzdělanému člověku mimo školství. Nepochopí to....*

Text na této straně je velmi odborný a vymyká se ostatním, kterým rozumím. Je zde velké množství velmi odborných pojmů, které ve škole vůbec nepoužíváme. Musela bych ho číst se slovníkem v ruce. S tím souvisí i obrázek na str. 52.

Vypořádání: garanti jednotlivých hlavních směrů se při vypořádávání připomínek zaměřili na provázanost jednotlivých témat a znovu diskutovali význam jednotlivých konceptů a pojmů. Některé klíčové pojmy a koncepty budou podrobněji nebo nově definovány (například oborová gramotnost, očekávané výstupy). V textu jsou různé části, ve kterých je užití odborného jazyka nezbytné (například teoretické ukotvení), jinde je možné odborné termíny

více redukovat. Všechny části textu budou znovu editovány. Pokud to bude vhodné, odborné termíny budou vysvětleny. Členy expertního panelu jsou učitelé, ředitelé a další pracovníci, kteří se na tvorbě textu podíleli, a proto předpokládáme, že by měl být odborné veřejnosti plně srozumitelný.

Změny na základě připomínek: text bude znovu editován; bude vytvořeno stručné a zjednodušené shrnutí, jednoduše vysvětlující zásadní myšlenky hlavních směrů.